
**Revideret aktuelt notat vedrørende Kommissionens forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om fremstilling, præsentation og salg af tobaksvarer
KOM (1999) 594 endelig**

1. Indledning

Den 10. januar 2000 fremlagde Kommissionen sit forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om fremstilling, præsentation og salg af tobaksvarer, KOM (1999) 594 endelig.

Forslaget fremsættes på baggrund af Kommissionens beretning af 8. september 1999 til Rådet, Europa-Parlamentet, Det Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget om hvilke fremskridt der er gjort for beskyttelse af folkesundheden mod skadevirkninger af tobaksforbrug, KOM (1999) 407 endelig, samt Rådets konklusioner om bekæmpelse af tobaksforbruget, som blev vedtaget på Rådsmødet (sundhed) den 18. november 1999.

På baggrund af de foreløbige drøftelser i råds-regi har Formandsskabet fremlagt et kompromisforslag med henblik på fastlæggelse af en fælles holdning på Rådsmødet (Sundhed) den 29. juni 2000.

Dette reviderede aktuelle notat vedrørende dagsordenspunktet om forslag til direktiv om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om fremstilling, præsentation og salg af tobaksvarer supplerer Sundhedsministeriets samlenotat af 15. juni 2000, idet der efterfølgende er fremkommet oplysninger om Europa-Parlamentets ændringsforslag af 14. juni 2000. Ændrede afsnit markeres med en streg i margen.

2. Retsgrundlag

Direktivforslaget fremsættes med hjemmel i Traktatens artikel 95 (TEF) og vil dermed kunne vedtages af Rådet i fælles beslutningstagen med Europa-Parlamentet efter proceduren fastlagt ved Traktatens artikel 251 (TEF).

3. Formål og indhold

Direktivforslaget tager sigte på – i lyset af udviklingen på tobaksområdet og på et videnskabeligt grundlag – at samle, ajourføre og supplere de eksisterende direktiver på tobaksområdet med henblik på gennemførelsen af det indre marked og med udgangspunkt i et højt sundhedsbeskyttelsesniveau.

Hovedmålene er at sænke grænseværdien for tjæreindholdet i cigaretter, at indføre grænseværdier for nikotin- og kulilteindholdet i cigaretter, at skærpe reglerne for mærkning af tobaksvarer, at indføre en indberetnings- og begrundelsespligt for tilsætningsstoffer i tobak samt at forbyde visse varebetegnelser som f.eks. "light" og "mild".

Grænseværdier for tjære, nikotin og kulilteindholdet i cigaretter

Grænseværdien for tjæreindholdet i cigaretter sænkes fra 12 mg. til 10 mg. pr. cigaret. Der indføres en grænseværdi for nikotinindholdet i cigaretter på 1,0 mg. pr. cigaret samt en grænseværdi for kulilteindholdet i cigaretter på 10 mg. pr. cigaret.

De foreslåede grænseværdier er fastsat i overensstemmelse med den aktuelle sundhedsfaglige viden på området og er et led i gennemførelsen af det indre marked. Baggrunden er blandt andet en henstilling fra Udvalget af kræftspecialister på højt plan under EF-programmet "Europa mod Kræft",

der anbefaler en yderligere sænkning af grænseværdien for tjære samt indførelse af en grænseværdi for nikotin. Indførelsen af en grænseværdi for kulilte sker ligeledes med henblik på gennemførelsen af det indre marked og med henvisning til sammenhængen mellem kulilte og forekomsten af hjerte-karsygdomme hos rygere.

Grænseværdierne gælder for alle cigaretter, som fremstilles i Fællesskabet, dvs. både for cigaretter, der markedsføres indenfor EU, og cigaretter der eksporteres til lande udenfor EU.

Målemetoder

Direktivforslaget fastsætter, hvilke standardmålemetoder der skal anvendes til at måle og kontrollere tjære- nikotin- og kulilteindholdet i cigaretter. Samtidig giver direktivet de nationale sundhedsmyndigheder mulighed for at forlange yderligere tests gennemført med henblik på at vurdere mængden af andre stoffer. Det påhviler medlemsstaterne at formidle oplysningerne videre til forbrugerne i en form, som sikrer hensynet til eventuelle produktionshæmmeligheder.

Mærkning af tobaksvarer

På baggrund af erfaringerne med de eksisterende mærkningsregler er formålet med forslaget at forbedre præsentationen, virkningen, synligheden, forståelsen og indholdet af advarslerne til forbrugerne.

Med forslaget indføres et krav om, at nikotin- og kulilteindholdet i cigaretter deklarerer på pakkerne på linie med tjæreindholdet.

Advarselsteksterne skal ifølge forslaget fylde mere på pakningerne end i dag (som minimum 25% af hver af pakningernes to største flader) og der stilles krav om, at teksten skal trykkes med sort farve på hvid baggrund mv. Samtidig foreslås indholdet af den generelle advarsel "Er yderst sundhedsskadeligt" ændret til "Rygning dræber" eller "Rygning kan dræbe".

Yderligere vareoplysninger

Der indføres indberetnings- og begrundelsespligt for tilsætningsstoffer. Indberetningspligten omfatter i den reviderede tekst såvel tilsætningsstoffer i tobak som tilsætningsstoffer i cigaretpapir, filtre, lim mv. Tobaksproducenterne skal ifølge direktivforslaget informere de nationale sundhedsmyndigheder om, hvilke ingredienser – og mængden heraf – som anvendes ved fremstilling af deres tobaksvarer opdelt pr. handelsnavn. Listen skal ledsages af oplysninger om formålet med at tilsætte de enkelte stoffer samt af toksikologisk dokumentation blandt andet vedrørende stoffernes eventuelle afhængighedsskabende virkninger.

Det påhviler medlemsstaterne at formidle oplysningerne videre til forbrugerne i en form, som sikrer hensynet til eventuelle produktionshæmmeligheder.

Medlemslandene skal en gang årligt indberette alle de nævnte toksikologiske data mv. til Kommissionen, som tager højde for disse oplysninger ved udarbejdelse af sin rapport, jf. artikel 10.

Varebetegnelser

Der indføres forbud mod brug af betegnelserne "low tar", "light", "ultra light", "mild" osv.

Tobak der indtages oralt

Direktivet forbyder med visse undtagelser markedsføring af tobak der indtages oralt (snustobak mv.). Reglerne er uændrede i forhold til det eksisterende direktiv.

Rapport

I erkendelse af, at ny sundhedsfaglig viden såvel som den teknologiske udvikling af produktions- og målemetoder mv. formentlig vil skabe behov for nye justeringer af reguleringen på tobaksområdet,

om, hvilke tilsætningsstoffer der anvendes i cigaretter mv., som er fremstillet eller importeret til salg i Danmark.

7. Konsekvenser

Lovgivningsmæssige konsekvenser.

En vedtagelse af direktivforslaget vil medføre en ændring af den eksisterende danske lovgivning om mærkning af tobaksvarer og tjæreindhold i cigaretter, herunder indførelse af grænseværdier for nikotin og kulilte, en skærpelse af mærkningsreglerne, indførelse af en indberetnings- og begrundelsespligt for tilsætningsstoffer i tobak samt et forbud mod visse varebetegnelser. For så vidt angår tilsætningsstoffer vil direktivet indebære en skærpelse af kravene om indberetning i forhold til den frivillige ordning, som er etableret i marts 2000.

Samfundsøkonomiske konsekvenser.

Forslaget medfører som udgangspunkt ingen merudgifter i den offentlige sektor. Det skønnes således, at merudgifterne i forbindelse med indførelsen af en godkendelsesordning for de laboratorier, som udfører målinger efter artikel 5, vil være af meget begrænset omfang set i forhold til den nuværende ordning.

Herudover kan kravet om, at cigaretter til eksport ud af EU også skal leve op til grænseværdierne for tjære-, nikotin- og kulilteindhold medføre, at en del af den europæiske produktion af cigaretter flyttes ud af EU.

Administrative konsekvenser.

Forslaget har som udgangspunkt ingen administrative konsekvenser for stat, amter og kommuner. Dog skal der ifølge forslagens artikel 5 indføres en godkendelsesordning for laboratorier. I Danmark udføres alle tests i dag på ét laboratorium. Laboratoriet er allerede i dag akkrediteret af Erhvervsfremmestyrelsen, som også fører tilsyn.

For tobaksindustrien vil forslaget indebære, at der skal ske indberetning af tilsætningsstoffer og toksikologiske data efter artikel 7 samt gennemføres målinger efter artikel 5.

Konsekvenser for sundhedsbeskyttelsesniveauet.

Forslaget indebærer et højere sundhedsbeskyttelsesniveau i forhold til den eksisterende lovgivning. Set i lyset af den aktuelle sundhedsfaglige viden og på baggrund af erfaringerne med de hidtidige regler har der vist sig at være behov for ajourføre og supplere de eksisterende direktiver på en række punkter.

En sænkelse af grænseværdien for tjære og indførelse af grænseværdier for nikotin og kulilte er i overensstemmelse med de anbefalinger, som er kommet fra blandt andre Udvalget af kræftspecialister på højt plan under EU-programmet "Europa mod Kræft". Samtidig er grænseværdierne et signal til forbrugerne om, at produkterne indeholder sundhedsskadelige stoffer.

Forslaget om et forbud mod varebetegnelser som f.eks. "light" og skærpelsen af mærkningsreglerne vil ligeledes sende et vigtigt og entydigt signal til forbrugerne om den alvorlige sundhedsrisiko, som tobaksrygning indebærer. De nuværende mærkningsregler har vist sig at være utilstrækkelige, blandt andet fordi de ikke i tilstrækkelig grad præciserer, hvilke krav der stilles til advarslernes læsbarhed.

Endelig er den foreslåede indberetnings- og begrundelsespligt for tilsætningsstoffer i tobak et vigtigt skridt i retning af en harmonisering på dette område. Man har i dag kun begrænset viden om disse stoffer og herunder om deres eventuelle sundhedsskadelige virkninger. F.eks. er visse tilsæt-

ningsstoffer under mistanke for at fremme rygernes afhængighed. I dag er området kun reguleret i nogle medlemslande, heriblandt Tyskland, England og Frankrig.

Direktivforslaget indebærer således på flere afgørende punkter et højere sundhedsbeskyttelsesniveau i Danmark og i EU. Samtidig indebærer navnlig de skærpede mærkningskrav og forbudet mod visse, misvisende varebetegnelser en væsentlig forbedring af forbrugerbeskyttelsen.

8. Høring

Direktivforslaget har været forelagt for følgende organisationer: Astma- og Allergiforbundet, Danmarks Lungeforening, Dansk Industri, Dansk Standard, Det Danske Handelskammer, Forbrugerrådet, Hjerteforeningen, Kræftens Bekæmpelse, Leverandørforeningen for Tobaks- og Konfekturvarer, Nærings- og Nydelsesmiddelarbejder Forbundet, Tobaksindustrien og Tobaksskaderådet. Herudover har Sundhedsministeriet modtaget henvendelser fra European Committee of Food, Catering and Allied Workers' Union within the IUF (IUL) og fra House of Oliver Twist vedrørende direktivforslaget. Endelig har forslaget været forelagt for EF-specialudvalget for Sundhedsspørgsmål.

Tobaksindustrien

Tobaksindustrien påpeger, at direktivforslaget – på trods af at det fremsættes med hjemmel i traktatens artikel 95 om det indre marked – har et klart sundhedspolitisk sigte. På nogle områder som f.eks. mærkning og tjæreindhold lægger direktivet op til en skærpelse af de eksisterende regler, selvom der på disse områder allerede er sket en harmonisering i EU. Direktivet ligger derfor efter Tobaksindustriens opfattelse udover, hvad det indre marked kan begrunde.

På andre områder er direktivet efter Tobaksindustriens opfattelse ikke vidtgående nok. Det drejer sig blandt andet om artikel 7 vedrørende tilsætningsstoffer og artikel 5 vedrørende målemetoder. Her åbnes mulighed for at stille forskellige krav til industrien i de enkelte lande, hvilket vil være i strid med direktivets hovedsigte, som er gennemførelsen af det indre marked. Generelt understreger Tobaksindustrien, at direktivet bør sikre stabile og forudsigelige betingelser for tobaksindustriens virksomheder.

For så vidt angår grænseværdier for tjære, nikotin og kulilte fremfører Tobaksindustrien, at reglerne ikke bør omfatte cigaretter til eksport ud af EU. Endvidere kan det indre marked efter Tobaksindustriens opfattelse ikke begrunde en sænkelse af grænseværdien for tjære, idet der allerede er sket en harmonisering på dette punkt. Endelig anbefaler Tobaksindustrien, at grænseværdierne bør afspejle det faktiske forhold mellem tjære-, nikotin- og kulilteindholdet i en cigaret og at der ved fastsættelsen af grænseværdierne tages højde for, at målemetoderne navnlig for kulilte er upræcise.

Tobaksindustrien anbefaler at den bestemmelse i artikel 5, som giver medlemslandene mulighed for at stille krav om målinger af andre stoffer end tjære, nikotin og kulilte, udgår. Alternativt bør det præciseres, hvilke stoffer der kan testes for og hvilke standardmålemetoder, der skal anvendes. Samtidig finder Tobaksindustrien, at det nærmere indhold af fortrolighedspligten bør præciseres.

Tobaksindustrien finder generelt, at direktivforslagets bestemmelser om mærkning går for vidt i forhold til hvad der er nødvendigt for at sikre forbrugerne den relevante information. Blandt andet anfører Tobaksindustrien, at kravet om at advarslerne skal fylde 25% af hver af pakningens store flader vil betyde, at der i vidt omfang må udarbejdes nye designs til tobaksemballage. Kravet begrænser samtidig industriens muligheder for at kommunikere med forbrugerne og er dermed efter Tobaksindustriens opfattelse et indgreb i virksomhedernes immaterielle rettigheder.

Særligt vedrørende cigarer og røgtobak anbefaler Tobaksindustrien, at 25%-kravet suppleres med en bestemmelse om, at advarslen maksimalt må fylde 12 cm².

I relation til artikel 7 om tilsætningsstoffer i tobak påpeger Tobaksindustrien, at kravet om, at industrien skal godtgøre, at de anvendte tilsætningsstoffer er uden sundhedsrisiko, er vanskeligt at fortolke. Tobaksindustrien vil derfor foretrække en egentlig harmonisering i form af en europæisk positivliste. Tobaksindustrien understreger, at det er af afgørende betydning, at oplysninger om tilsætningsstoffer behandles fortroligt, idet oplysninger om ingredienser og mængder vil kunne bruges til at fremstille kopiprodukter.

Et forbud mod varebetegnelser som f.eks. "light" vil ifølge Tobaksindustrien gøre indgreb i virksomhedernes industrielle ejendomsret, idet sådanne betegnelser ofte indgår som en del af produktnavnet. Ifølge Tobaksindustrien er formålet med betegnelserne alene at oplyse forbrugerne om, at den pågældende tobaksvarer indeholder mindre tjære og nikotin end et såkaldt full-flavorprodukt.

Samtidig påpeger Tobaksindustrien den tilsyneladende modstrid mellem på den ene side direktivforslagets artikel 3, som fastsætter grænseværdier for tjære, nikotin og kulilte med henvisning til disse stoffers sundhedsskadelige virkninger og på den anden side artikel 8, der forbyder betegnelser som f.eks. "light" med henvisning til, at forbrugerne ikke må forledes til at tro, at nogle tobaksvarer er mindre sundhedsskadelige end andre.

Endelig finder Tobaksindustrien, at direktivets ikrafttrædelsestidspunkt er urealistisk og at der er behov for en overgangsperiode.

House of Oliver Twist

House of Oliver Twist er en dansk producent af skråtobak, som ikke er medlem af Tobaksindustrien i Danmark. Skråtobak er ligesom i det eksisterende direktiv undtaget fra forbudet mod salg af tobak, der indtages oralt. Virksomheden har overfor Sundhedsministeriet givet udtryk for, at definitionen af tobak der indtages oralt kan misforstås og bør præciseres. Samtidig påpeger virksomheden, at mærkningsreglerne bør lempes for skråtobak.

Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd

FTF finder, at advarslerne "Rygning nedsætter levealderen", "Rygning giver hjertekarsygdomme" og "Rygning er kræftfremkaldende" er mere informative end de foreslåede generelle advarsler "Rygning dræber" og "Rygning kan dræbe".

European Committee of Food, Catering and Allied Workers' Union within the IUF (IUL)

I et brev til sundhedsministeren anfører IUL, at grænseværdierne for tjære-, nikotin og kulilte ikke bør omfatte cigaretter til eksport ud af EU. Et sådant krav vil ifølge IUL alene føre til et tab af arbejdspladser, fordi produktionen af cigaretter til eksport flyttes ud af fællesskabet. Nærings- og Nydelsesmiddelarbejder Forbundet i Danmark (NNF) oplyser, at man kan tilslutte sig IUL's synspunkter.

Kræftens Bekæmpelse

Kræftens Bekæmpelse finder generelt, at direktivforslaget er et væsentligt skridt i retning af at sikre et højt niveau for sundhedsbeskyttelse. Kræftens Bekæmpelse vurderer, at vedtagelsen af direktivet vil give mulighed for at bringe flere elementer ind i den løbende debat om blandt andet tobakkens indhold af skadelige stoffer og markedsføringen af tobaksprodukter. Hertil kommer, at en vedtagelse vil medvirke til større overskuelighed og ensartethed af reglerne i medlemsstaterne og dermed begrænse mulighederne for omgåelse. Kræftens Bekæmpelse opfordrer til, at Danmark arbejder for en hurtig vedtagelse af direktivet.

Til direktivets definitioner anfører Kræftens Bekæmpelse, at definitionen af begrebet "ingrediens" bør omfatte cigaretpapir, filtre, lim mv.

Kræftens Bekæmpelse ønsker det desuden præciseret, at grænseværdierne for tjære-, nikotin-, og kulilteindhold også bør omfatte cigaretter, der fremstilles til eksport ud af EU.

Kræftens Bekæmpelse påpeger videre, at der bør tilføjes en bestemmelse, som sikrer, at de anvendte målemetoder i artikel 5 kan erstattes af nye, forbedrede metoder i takt med den teknologiske udvikling. Kræftens Bekæmpelse foreslår desuden, at EU skal finansiere et laboratorium som skal udvikle og afprøve sådanne målemetoder.

For så vidt angår mærkningsreglerne ønsker Kræftens Bekæmpelse, at advarselsteksterne revurderes med henblik på at sikre, at de er i overensstemmelse med den viden og praksis som professionel markedsføring baseres på.

Kræftens Bekæmpelse udtrykker fuld opbakning til et forbud mod varebetegnelser som "light" mv. og opfordrer til, at den foreslåede undtagelsesmulighed for medlemsstaterne udgår.

Endelig finder Kræftens Bekæmpelse det positivt, at Kommissionen hvert andet år skal fremlægge en rapport, som giver mulighed for umiddelbare statusmeldinger og for tilrettelæggelse af forskning og forebyggende interventioner på baggrund af grundig monitorering.

Forbrugerrådet

Forbrugerrådet kan støtte, at der udarbejdes et nyt direktiv på tobaksområdet for at højne beskyttelsesniveauet for forbrugerne. I betragtning af, at rygning udgør et stort og yderst veldokumenteret sundhedsproblem finder Rådet, at alle initiativer, der medvirker til at forhindre rygedebut eller til at få flere rygere til at holde op, bør fremmes.

Rådet finder generelt, at der bør være størst mulig åbenhed omkring indholdstofferne i tobaksvarer. Rådet kan derfor støtte, at indholdet af nikotin og kulilte nu skal deklareres på linie med tjæreindholdet.

For så vidt angår tilsætningsstoffer anbefaler Rådet, at der indføres en regulering af alle tilsætningsstoffer, herunder at stoffer der indebærer en potentiel sundhedsrisiko forbydes. Et sådant forbud bør også omfatte eventuelle stoffer, som fremmer afhængigheden eller gør det lettere at blive ryger. Rådet mener i øvrigt, at udvalgte tilsætningsstoffer bør deklareres, idet hensynet til tobaksindustriens forretningshemmeligheder ikke bør gå forud for hensynet til folkesundheden.

Forbrugerrådet finder videre, at pligten til at deklarere indholdet af tjære, nikotin og kulilte udover cigaretter også bør omfatte andre tobaksvarer. Dette gælder uanset, at der endnu ikke findes internationalt anerkendte målemetoder for tjære-, nikotin- og kulilteindholdet i andre tobaksvarer.

Endelig kan Forbrugerrådet støtte de foreslåede skærpselser af mærkningsbestemmelserne.

Tobaksskaderådet

Overordnet finder Tobaksskaderådet, at forslaget med den markante skærpselse vedrørende mærkning, grænseværdier for tjære-, nikotin- og kulilteindhold samt tilsætningsstoffer vil være et meget nyttigt instrument i den fremtidige internationale regulering af området og Rådet kan derfor fuldt tilslutte sig intentionerne bag forslaget.

Tobaksskaderådet påpeger, at direktivets definition af "ingredienser" også bør omfatte stoffer tilsat under tobakspilantens vækst, f.eks. sprøjtemidler samt komponenter i filtre og papir. Rådet finder desuden, at der bør stilles krav om, at producenterne skal oplyse, hvorvidt produktet indeholder genmodificeret tobak.

Rådet kan tilslutte sig en sænkelse af grænseværdien for tjære samt indførelse af en grænseværdi for nikotin. For så vidt angår en grænseværdi for kulilte påpeger Rådet, at der er væsentlige problemer forbundet med at angive en meningsfuld grænseværdi for kulilteindholdet. Rådet finder det dog

samtidig væsentligt, at forbrugerne gøres opmærksomme på, at der er tale om et sundhedsskadeligt stof. Rådet foreslår, at man søger spørgsmålet afklaret blandt andet ved at se på de udenlandske erfaringer med en grænseværdi for kulilte.

Generelt om de foreslåede grænseværdier finder Rådet, at de indikerer overfor forbrugerne, at der er tale om sundhedsskadelige stoffer og at angivelsen derfor er et skridt i en proces i retning af yderligere regulering af tobaksområdet.

Rådet finder, at de nuværende mærkningsbestemmelser er helt utilstrækkelige, navnlig for så vidt angår kravet om læsbarhed. Rådet kan derfor tilslutte den foreslåede skærpelse med hensyn til advarselsteksternes størrelse mv. Med hensyn til formuleringen af den generelle advarsel kan Rådet tilslutte sig formuleringen "Rygning dræber", mens den alternative formulering "Rygning kan dræbe" efter Rådets opfattelse antyder, at der kan stilles spørgsmålstegn ved den sundhedsskadelige virkning.

Med hensyn til tilsætningsstoffer i tobak anbefaler Tobaksskaderådet, at direktivteksten skærpes i retning af, at listen over anvendte tilsætningsstoffer bliver offentlig tilgængelig.

Endelig anser Rådet det foreslåede forbud mod vildledende varebetegnelser som "light" mv. for meget vigtigt. Rådet anbefaler derfor, at den foreslåede dispensationsmulighed udgår.

Herudover har Rådet en række konkrete forslag vedrørende formuleringen af advarselsteksterne i direktivforslagets bilag 1.

Lægeforeningen, Amtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening har meddelt, at man ikke har bemærkninger til direktivforslaget. Amtsrådsforeningen betegner dog forslaget som et godt initiativ, der er i god overensstemmelse med amternes implementering af Folkesundhedsprogrammets elementer på tobaksområdet.

9. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg

Nærværende direktivforslag har ikke tidligere været forelagt Folketingets Europaudvalg. Udvalget har modtaget grundnotat af 8. marts 2000.

Sagen vedrørende Fællesskabets nuværende og foreslåede rolle i bekæmpelsen af tobaksforbruget har dog tidligere været forelagt udvalget den 30. maj 1997, den 24. april 1998 og den 6. november 1998 i forbindelse med Kommissionens meddelelse om bekæmpelse af tobaksforbruget af 18. december 1996, og senere den 12. november 1999 i forbindelse med Rådets konklusioner om Kommissionens beretning om hvilke fremskridt, der er gjort til beskyttelse af folkesundheden mod skadevirkninger af tobaksforbruget (KOM (1999) 407 endelig udgave). Udvalget har i den forbindelse modtaget faktisk notat af 23. maj 1997, aktuelt notat af 17. april 1998, aktuelt notat af 30. oktober 1998 samt aktuelt notat af 4. november 1999.